

**ÂŞIK YAŞAR REYHANI’NİN “VATAN” TEMALI ŞİİRLERİNİN
DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ***

*(Âşık Yaşar Reyhani’s Poems on the Theme of “Homeland” Examination of Values from the Point
of View of Education)*

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 11.03.2025

Kabul Tarihi / Date Accepted: 03.10.2025

Yayın Tarihi / Date Published: 30.10.2025

DOI Numarası / DOI Number: 10.20322/littera.1655316

Şule AY

Yüksek Lisans Öğrencisi

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

orcid.org/0009-0004-7862-178

suleay23@gmail.com

Makale Bilgisi

Değerlendirme: Bu çalışma çift taraflı kör hakemlik sistemi uygulanarak değerlendirilmiştir.

Etik Beyan: Çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Etik Kurul Belgesi: Makale için “Etik Kurul Belgesi” gerekmemektedir.

Benzerlik Taraması: “Benzerlik Raporu” İntihal.Net sistemi üzerinden alınarak tarama yapılmıştır.

Telif Hakkı: Çalışmanın hazırlanma sürecinde yazar/yazarlar tarafından “Telif Hakkı Formu” imzalanarak sunulmuştur.
Yazar/yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler.

Atıf Bilgisi:

Ay, Ş. (2025). Âşık Yaşar Reyhani’nin “Vatan” Temalı Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 11(4), ss. 525-541. 10.20322/littera.1655316

Sorumlu Yazar

Şule AY, suleay23@gmail.com

* Bu makale, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı yüksek lisans programında hazırlanmakta olan “Değerler Eğitimi Açısından Âşık Yaşar Reyhani’nin Şiirlerinin İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Özet

Türk kimliği, tarihsel süreç içerisinde şekillenmeye başladığı andan itibaren Türk milletinin temel hedefi; vatan, bayrak, millet ve kültürel değerlere sahip çıkmak olmuştur. Bu değerlerin gelecek nesillere aktarımı zamanla çeşitlenmiş ve özellikle eğitim kurumları aracılığıyla kurumsallaşmıştır. Eğitim sisteminde, yalnızca akademik başarıya değil; millî benliğe sahip, adaletli, vatanına bağlı, insan sevgisiyle yoğrulmuş, dinî değerlere saygılı ve aile yapısına önem veren kültürel kimliğe sahip bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Eğitim-öğretim kurumları, çocuk ve gençlerin ilgi ve yeteneklerini geliştirmenin yanı sıra onların kendilerini gerçekleştirmelerini ve toplumsal uyum becerisi kazanmalarını amaçlamaktadır. Bu doğrultuda değerler eğitimi, öğrencilere millî, ahlaki, kültürel ve dinî öğretileri kazandırmaya öncelik vermektedir. Değerler eğitiminde her disiplinin kendi kaynakları aracılığıyla eğitim-öğretim sağlarken Türk dili ve edebiyatı derslerinde bu aktarım süreci edebî türlerle desteklenmektedir. Bu edebî türler arasında yer alan âşık edebiyatı ve bu gelenekte yer alan şiirler, öğrencilerin değer kazanımına katkı sağlayan önemli bir kaynak niteliğindedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, Âşık Yaşar Reyhani'nin şiirlerinde değerler eğitiminin nasıl işlendiğini incelemek ve özellikle vatan sevgisi ekseninde hangi değerlerin ön plana çıktığını ortaya koymaktır. Çalışmanın gerekçesi ise Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan âşık edebiyatının günümüzde değerler eğitimine katkı sağlayacak güçlü bir kaynak olabileceğini göstermektir. Bu doğrultuda Reyhani'nin seçilmiş şiirleri doküman incelemesi yöntemiyle ele alınmış içerik analizi yapılarak değerlere ilişkin öğelerin nasıl işlendiği çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular Reyhani'nin şiirlerinde bireysel duygulardan çok halkı bilinçlendirme, toplumsal sorumluluk ve özellikle vatan sevgisi değerini öne çıkardığını göstermektedir. Reyhani, şiirlerinde her yaşta bireye hitap ederek değerler eğitimine katkı sağlarken kültürel mirasın aktarımında da önemli bir rol oynamıştır.

Anahtar Sözcükler: Değerler eğitimi, vatan sevgisi, âşık edebiyatı, Âşık Yaşar Reyhani.

Abstract

Since the moment Turkish identity began to take shape throughout the course of history, the fundamental goal of the Turkish nation has been to uphold the homeland, flag, nation, and cultural values. The transmission of these values to future generations has been diversified over time and institutionalized, particularly through educational institutions. The education system aims not only for academic success but also for raising individuals with a strong national identity, loyalty to their homeland, imbued with human love, respectful of religious values, and attentive to family structure and cultural identity. Educational institutions prioritize not only developing the interests and talents of students and young people but also enabling them to realize themselves and acquire social harmony skills. Within this framework, values education focuses on imparting national, moral, cultural and religious teachings to students. In values education, every discipline contributes by transmitting its own resources, while Turkish language and literature courses support this process through literary works. Among these, the works of minstrels (âşık tradition) are a significant source that contribute to students' acquisition of values. In this context, the aim of the study is to examine how values education is addressed in the poems of Âşık Yaşar Reyhani and to reveal which values, particularly in the context of patriotism are emphasized. The necessity of the study stems from the fact that Turkish literature, with its deep-rooted heritage, represents a strong source that can contribute to today's values education. Accordingly a selection of Reyhani's poems has been analyzed through descriptive method and content analysis, focusing on values related to patriotism. The findings indicate that Reyhani's poems raise awareness of individual emotions, social responsibility and especially patriotism. Reyhani, by addressing individuals of all ages with his poems and teachings, contributed to values education and played an important role in transmitting cultural heritage.

Key Words: Values education, love of homeland, love literature, Âşık Yaşar Reyhani.

GİRİŞ

“Değer” kavramı bireyin kendi değerinden yola çıkarak evrene ve yaşadığı topluma karşı duygu ve davranışlarını şekillendiren ölçütler bütünüdür. Değerler, toplumlar açısından güven duygusu oluştururken bireylere aidiyet hissi kazandırır. Değer kazanımları, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde önemle üzerinde durulan, eğitim müfredatlarında yer alan konulardandır. Teknolojik ilerlemenin sebep olduğu değer erozyonu her yaştan insanı etkilerken siyasi ve sosyal kurumlar başta olmak üzere birçok alanda değer kaybına yol açmıştır. Bu nedenle değerler eğitimi kazanımları hem eğitim kurumlarının hem de insanlığın faydasını amaçlayan tüm oluşumların temel konularından biri hâline gelmiştir. Her disiplin değer kavramını kendi bakış açısıyla açıklarken bu kavram, zengin bir tanım alanına sahip olmuştur. *Türkçe Sözlük*’te “değer” kavramına verilen muhtelif tanımlar şunlardır: 1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. 2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, paha. 3. Yüksek ve yararlı nitelik (1998: 538). Değer kavramının toplumun menfaatlerine yüksek düzeyde karşılık vermesi bu kavramın önemini ve işlevselliğini artırmış; böylece değer, yalnızca bireysel değil toplumsal düzlemde de merkezi bir olgu hâline gelmiştir.

Bir şeyin önem ölçüsünü gösteren, onu anlamlı, istenir, faydalı veya ilgi konusu haline getiren özellik ya da nitelik. İnsanın ilgisinin odağında bulunan, onun peşinden koştuğu dört temel şey olduğuna göre dört ayrı değer türünden söz etmek gerekir: doğruluk, hakikat, iyilik, güzellik ve fayda. Değer denince asıl ortaya çıkan etik değerdir; nesnelerin, olayların, eylem ve yaşantıların, eylemi veya yaşanılacak hayatın akışını belirleme amacı doğrultusunda sahip oldukları anlam ve önemi sergileyen bir niteliği tanımlar. (Cevizci 2021: 112).

Bir toplumun düşünsel ve kültürel yapısını şekillendiren en önemli unsurlardan biri olan “değer” kavramı, bireylerin neyin doğru ve faydalı olduğuna dair kanaatlerini yansıtır. Değerler yalnızca bireysel tutum ve davranışları değil; aynı zamanda toplumun nesnelere, olaylara ve yaşantılara bakışını da yönlendiren etik ilkelerdir. Bu bağlamda bir eylemin ya da deneyimin anlamı ve önemi ona yüklenen değer yargılarıyla biçim kazanır. Her milletin kendine özgü bir değer anlayışı vardır. Bu anlayış o milletin toplumsal yapısının bir yansıması olarak değerlendirilir. Bu nedenle bir toplumun değer dünyasını çözümlemek o toplumu anlamada önemli bir kapı aralar. Değer kavramını G. Marshall, şöyle tanımlamıştır: “Değerler, insanların etik ya da uygun davranışlar hakkında neyin doğru neyin yanlış olduğunu, neyin istenilir, neyin alçakça olduğu konusunda taşıdıkları fikirleri gösterir” (Marshall 1999: 133). Değerler, bireyin yaşantısını ve davranışlarını şekillendirmekle birlikte, toplumun etik ve ahlakî normlarına aykırı tutum karşısında eleştirel bir tavır sergiler; bu çerçevede bireye yönelik çeşitli toplumsal yaptırımlar devreye girer.

Milli eğitim Talim ve Terbiye Kurulu 2016-2017 eğitim öğretim yılında başlatılan program geliştirme çabaları neticesinde değer ve değerler eğitimi müfredatların odağını

oluşturmuştur. Bu çerçevede ilköğretim ve ortaöğretim de bütün derslerin müfredatlarının açıklamalar kısımlarında “değerlerimiz” başlığına yer verilmiş: adalet, dostluk, dürüstlük, özenetim, sabır, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri kazandırılması gereken kök değerler olarak saptanmıştır. (Ekşi Katılmış 2020: 3).

Değerler eğitimi, öğrencilerin ve bireylerin değer yargılarını geliştirmeyi amaçlayan onların toplumun bir parçası olduklarının farkına varmasını sağlayan bir süreçtir. Bu eğitim, bireylerin hem kendileriyle barışık hem de toplumla uyumlu olacak şekilde davranışlar kazanmasını hedefler.

Değerler; insanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve donanımlardır. Sahip olunan değerler, bireyin gelecekteki kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı değerleri farkına varması, gerekli değerleri kazanması, yeni değerler benimsemesi; bütün bu değerleri kişiliğinin temel taşları haline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma ve kazandırma süreçlerine ‘değerler eğitimi’ denilmektedir. (Yaman 2016: 18).

Eğitimin temel amacı, yalnızca bilgilerin aktarımıyla sınırlı değildir. Aynı zamanda kültürel birikim, toplumsal hafızanın ve yaşanmış değerlerin yeni kuşaklara aktarılması da eğitimin önemli hedefleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında sözlü gelenek unsurları özellikle âşık edebiyatı önemli bir rol üstlenmektedir. Âşık edebiyatının güçlü temsilcilerinden Âşık Yaşar Reyhani, şiirlerinde işlediği temalar ve topluma yönelik mesajlarıyla değerler eğitimi bağlamında dikkate değer bir figür olarak öne çıkmaktadır.

1. Âşık Yaşar Reyhani'nin Hayatı ve Âşıklık Geleneğindeki Yeri

Âşık Yaşar Reyhani, 1934 yılında Erzurum'un Pasinler ilçesine bağlı Alvar köyünde dünyaya gelmiştir. Âşık Yaşar Reyhani'nin büyük dedesi Muhittin, Ahıska'dan Erzurum'a göç etmiş ve 93 Harbi sırasında şehit olmuştur. Âşık Yaşar Reyhani'nin babası Recep Usta, geçimini çiftçilik ve çobanlık yaparak sağlamış, Yıldız Hanım ile olan evliliklerinden altı çocuğu dünyaya gelmiştir. Köy yaşamının zorlukları arasında ilköğrenimini tamamlayamayan Âşık, öğrenmeye ve kendini geliştirmeye küçük yaşlardan itibaren önem vermiştir. Eğitimini tamamlamak üzere Horasan'a gidip gelen Yaşar Reyhani, hayat şartları sebebiyle üçüncü sınıftayken okulu bırakmıştır (Yardımcı 2006: 57). Âşık Reyhani, örgün eğitimini çeşitli nedenlerle tamamlayamasa da dışarıdan katıldığı bitirme sınavlarıyla ilkokul ve ortaokul düzeyindeki eğitimini belgelendirmiştir. Âşık, çocukluk yıllarında komşusunun aracılığıyla edindiği *Kerem ile Aslı* ve *Emrah ile Sümmani* hikâyelerini okumuş ve bu eserler karşısında büyük hayranlık duymuştur (Düzgün 1997: 11-12). Âşık Reyhani, çocuk yaşlardan itibaren âşıklık geleneğine ilgi duymuş ve bu doğrultuda sanat hayatını şekillendirmiştir. Yaşadığı coğrafya ve aile büyüklerinin etkisiyle küçük yaşlarda âşıklığa yönelmiş, dinlediği hikâyeler ve okuduğu eserler bu süreci desteklemiştir. Âşık Reyhani'nin sanata yönelmesinde gençlik döneminde etkisi büyüktür. Sanatçı kişiliği belirginleştikçe ilk şiirlerini çocukluk döneminde

yaşadığı karşılıksız aşka istinaden yazmaya başlamıştır. Rüyasında gördüğü “Hatun” isimli komşu kızına duyduğu sevdâ, onun ilk şiirlerine ilham olmuştur. Hatun’un komşu köyden biri ile zorla evlendirilmesinin ardından kısa bir süre sonra vefat etmesi Yaşar Reyhani’yi büyük acılara sürüklemiştir (Yardımcı 2006: 57). Bu erken dönem deneyimlerinin ardından Reyhani’nin sanat hayatı, âşıklık geleneğinin yoğun biçimde yaşatıldığı bir çevrede şekillenmiştir. Reyhani, XX. yüzyıl âşıklık geleneğinin önde gelen temsilcilerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Gelenekte daha çok şiir alanında eser veren Reyhani, özellikle serbest deyişlerinde toplumsal meseleleri ön plana çıkarmış ve bireysel söylemin ötesine geçerek kamusal faydayı gözetmiştir. Onun sanat anlayışında insan, merkezi bir konumda yer almaktadır (Masattaş 2023: 560). Âşık Reyhani kahvehaneler aracılığıyla dönemin usta âşıklarıyla tanışma ve onların meclislerinde bulunma fırsatı elde ederek geleneğin eğitimini bizzat bu ortamlarda edinmiştir. Âşık fasıllarını yakından gözlemleyip bazen âşıkların programları bittikten sonra Reyhani saz çalıp şiirlerini okumuş daha sonraları bu kahvehanelerde Reyhani tek başına program yapmaya başlamıştır. Âşık Yaşar Reyhani, sık sık kahvehane ve düğün meclislerinde bulunması sayesinde sanatını geliştirme imkânı bulmuş özellikle yakın çevredeki âşıkların yanı sıra Kars yöresinde yetişmiş sanatçılardan da önemli ölçüde etkilenmiştir (Ediş 2019: 8). Âşıkların uğrak yeri olan Hasan Kale’ye gittim. Burada Yusufeli’li Ali, Huzuri, Bardızlı Nihani, Karşlı Dursun Cevlani, Âşık Müdâmi, Artvin’li Efkari, Çobanoğlu’nun babası, Gülistan ve Bayburtlu Hicrani gibi usta âşıklardan geleneğin inceliklerini birebir gözlemleyerek öğrendim. Bu süreçte Bayburtlu Hicrani Baba ile kurduğum bağ sayesinde doğu illerini gezme ve tanıma imkânı buldum (Halıcı 1992: 522). Aile büyüklerinin âşıklık geleneğinin içinde olması ve kültürel çevresinin etkisiyle geleneğe bağlılık gösteren Reyhani âşıklık geleneğinin yaşatılmasına katkı sağlamıştır. Reyhani gerek yurt içinde gerekse yurt dışında katıldığı yarışmalarda birçok başarı elde etmiş ve çeşitli ödüller kazanmıştır. ABD’nin Michigan Üniversite’sine bağlı Orta Doğu ve Kuzey Afrika Departmanı tarafından ödüllendirilerek “fahri öğretmen” ünvanına layık görülmüştür. Âşık Yaşar Reyhani, 10 Aralık 2006 tarihinde vefat etmiştir (Alptekin & Sakaoğlu 2014: 434). Bursa’da Değirmen Önü Mezarlığı’na defnedilmiştir.

2. Âşık Yaşar Reyhani’nin Âşıklık Geleneğindeki Yeri

Âşıklık geleneği, Türk halk edebiyatı içerisinde önemli bir yere sahip olup kökeni müzisyenlik ve şamanlık işlevlerini yerine getiren ozan-baksı geleneğine dayanmaktadır. Bu gelenek, bazı özelliklerini kaybetmeden günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. Âşıklık geleneği, Türk kültür hafızasının kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir köprü görevi görmüş; sözlü kültür unsurlarının günümüze ulaşmasında etkili bir araç olmuştur. Köklü bir geçmişe sahip olan bu gelenek, taşıdığı kültürel birikimi âşık tarzı şiir geleneğine de yansıtarak Türk halk edebiyatının önemli yapı taşlarından biri hâline gelmiştir (Artun 2008: 77). “*Türk toplumunun kültürel genetiğine ait kodları belleğinde taşıyan gelenek mensupları hemen hemen her konuda manzum ya da mensur eserler meydana getirmişlerdir.*” (Avşar 2024: 244). Âşık Reyhani’nin söylemlerinde yalnızca edebi ya da musiki

yönler öne çıkmamış, aynı zamanda âşıklık geleneğine özgü bir ifade ile söylem stratejisine dönüşen unsurlar dikkat çekmektedir (Feyzioğlu & Gerçek 2022: 483). Bu söylem stratejisi, âşıklık geleneğinin temelini oluşturan kurallarla doğrudan ilişkilidir. Nitekim saz çalma, mahlas kullanma, bade içme, rüya sonrası âşık olma ve usta-çırak ilişkisi gibi unsurlar hem Reyhani'nin sanat anlayışında hem de geleneğin sürekliliğinde belirleyici rol oynamaktadır. Sakaoğlu, âşıklık geleneğinde önem atfedilen vasıfları şu şekilde tanımlamaktadır: “*İrticalen söyleme kabiliyeti, saz çalma bilgisi, atışma yapabilme becerisi ve bade içtiğini iddia etme*” (2014: 101). Bunların yanı sıra âşıkların karşılaşma geleneği içinde doğaçlama şiirler söyleyebilmesi, muamma çözebilmesi, “dedim-dedi” tarzı söyleyişe hâkim olması ve tarih bildirici şiirlerin yanı sıra nazire söyleyebilmeleri âşıklık geleneğinin önemli kaideleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda Karadayı, Âşık Reyhani'nin geleneksel olarak bir âşıkta olması beklenen rüyada âşık olma, bade içme, mahlas alma, saz çalma, çıraklık yapma gibi özelliklerin tamamına sahip olduğunu belirtmektedir (2022: 392). Artun ise âşıklık geleneğinin kurallarını şu başlıklar altında sınıflandırmaktadır: “*Çırak yetiştirme (kapılanma), mahlas alma, âşık musikisi- saz, bade içme ve rüya motifi, gelenekte aranan âşıklık kuralları*” (2001: 63-69). Bu gelenek zaman içerisinde icra yöntemleri, icra mekânları vb. birçok değişikliğe uğrayarak günümüzde son hâlini almıştır. Âşıklık geleneği, kendi içerisinde belirli ölçütler dâhilinde icra edilerek âşıklar arasında yaşatılmaktadır. Âşık Yaşar Reyhani'nin âşıklık geleneği içerisindeki yerini, geleneğin temel ölçütleri bağlamında aşağıdaki başlıklar altında değerlendirmek mümkündür.

2.1. Saz Çalması

Âşıklık geleneğinde doğaçlama şiir söyleyerek atışmalar yapan âşıklar, eserlerini saz eşliğinde sunar. “*Saz şairleri, kendilerini türlü bakımlardan, klasik şairlerden üstün sayarlar: Evvela herhangi bir mevzu üzerine, herhangi bir kafiye ile derhal bir manzume söyleyivermek kudreti, onların başlıca övünme sebepleridir*” (Köprülü 2004: 29). Âşıklar için saz, bir müzik enstrümanı olmanın ötesinde duygu, düşünce ve toplumsal mesajların aktarımında önemli bir ifade aracıdır. Aynı zamanda âşık için bir öğretici ve yoldaş niteliğindedir. Ustalarından öğrendiği bilgi ve birikimi saz aracılığıyla aktaran âşık, bu geleneğin taşıyıcısı konumundadır. Âşık Yaşar Reyhani, sazla bir tanıdığı aracılığıyla tanışmıştır. Babasıyla birlikte Sarıkamış'ın İslamsor Köyü'ne giden Reyhani, burada bir tanıdığından kavak ağacından yapılmış eski ve kırık bir saz alır (Düzgün 1997: 12). Âşık onardığı kırık saz ile geleneğe ilk adımı atar. Ardından saz çalmada ve şiir icra etmede sanatının zirvelerine ulaşır. Reyhani yaşamı boyunca bir yandan bölgenin âşık müziği geleneğine uygun eserler ortaya koyarken diğer yandan ise âşık edebiyatında nadiren karşılaşılan kısmen etkileşim ürünü niteliği taşıyan ve farklı bölgelerin müzikal üsluplarıyla benzerlik gösteren eserler de üretmiştir (Feyzi 2022: 489). Reyhani bu doğrultuda âşıklık geleneğinin temel unsurlarından biri olan saz çalma yeterliliğini başarıyla yerine getirmiştir.

2.2. Mahlas Alması

Âşıklık geleneğinin önemli kurallarından biri olan mahlas alma, bazen âşık tarafından belirlenirken bazen de ustası tarafından verilir. Kimi zaman ise rüyada bade içme sırasında âşığa bildirilir. Kaya mahlas almayı şöyle tanımlamıştır: “*Divan ve halk edebiyatı şairlerinin şiirlerinde takma adlarını kullanma geleneği*” (2010: 463). Reyhani, uzun süre şiirlerinde “Dertli” mahlasını kullanmıştır. “*Behçet Mahir’in de bulunduğu bir ortamda o güne kadar ‘Dertli’ mahlasını kullanan şaire Hicrani tarafından ‘Reyhani’ mahlası teklif edilir. O da kabul eder*” (Düzgün 1997: 13). Âşık, almış olduğu Reyhani mahlasını hem gerçek hayatında hem de sanatsal faaliyetlerinde kullanmıştır. “*1960 yılında ‘Yılmaz ‘olan soyadını, Reyhani olarak değiştirir*” (Yardımcı 2006: 59). Âşık Reyhani, âşıklığı âdeta kendine bir meslek edinmiştir. Öyle ki soyadını bile mahlasıyla değiştirmiştir. Hocasının tavsiyesiyle “Reyhani” mahlasını kabul eden âşık, daha önce “Dertli” mahlasıyla yazdığı tüm şiirlerini bu yeni mahlasıyla yeniden düzenlemiştir.

2.3. Bade İçmesi

Âşık Reyhani’nin yetiştiği coğrafya ve aile büyüklerinin âşıklığa olan ilgisi aynı zamanda okuduğu hikâyeler Reyhani’nin âşıklığa yönelmesinde etkili olmuştur. Âşık Reyhani’nin bade içme olayı 13-14 yaşlarına denk gelir. Bade içmeyle âşıklar arınma, manevi temizlenme, yeni bir kişiliğe bürünme gibi bir statüye sahip olur. Bu yeni kişilikle âşıklar geleneğin bir nevi gizli ilimlerine sahip olur. Yani irticalen herhangi bir hazırlığı olmadan şiir okuma kabiliyetine sahip olurlar.

Uykuya dalan âşık kendisini bir odada görür. Yerlere hasır serilmiş, başta Alvarlı Hoca Mehmet Efendi olmak üzere yedi kişi oturuyor. Yaşar da namaz kılıyor. Namazı bitirip kalkacağı sırada Mehmet Efendi kolundan tutar aşağıya doğru çeker. ‘sükütçasına dur’ der. Mehmet Hoca çocuğu utandırmayın der ve içki doldurup Yaşar’a uzatır. Yaşar haramdır diye kabul etmez. Zamil türbesinde yatan Göreşken Baba, mademki gönlü yoktur vermeyin der. Yaşar’ın sağ cebine mavi boncuk gibi bir şey bırakır. Birden orası değişir, Hatun isminde köyden tanıdığı bir kızın camdan baktığını görür. O anda ihtiyarlar kaybolur. Kıza gözleri takılır ve kendinden geçer. (Günay 1992: 135).

Reyhani bu olaydan sonra sık sık Zamil türbesine gider. Günay’ın belirttiğine göre Âşık Reyhani hemen âşıklığa ulaşmamıştır. Bu olay hazırlık aşamasıdır. İkinci rüya aşamasından sonra Reyhani ilk deyişlerini söylemeye başlamıştır. Âşık Reyhani görmüş olduğu rüyadan uyandıktan sonra ilk deyişi şöyledir:

İşhar-ı şıkarım türbe-i zamil
Bu sırrı esrarı bana gösterdi
Canda olan varım Cebbar-u celâl
Bir muannet yarı bana gösterdi (Günay 1992: 136).

Reyhani bade içme olayı sonrası rüyasında gördüğü “Hatun” adlı kıza âşık olmuş ve ilk deyiş kısmını tamamlayarak âşıklık yoluna girmiştir.

2.4. Usta-Çırak İlişkisi

Âşıklık geleneğinin önemli kaidelerinden olan “usta-çırak” ilişkisi geleneğinin devamı için önem arz etmekle birlikte âşıkların tecrübe kazanmaları açısından da önemli bir öğrenme sürecidir. Âşıklar, tabii oldukları bu öğrenme sürecinde sazını sözünü daha güçlü hâle getirirken geleneğin kurallarını da öğrenme fırsatı yakalarlar. Çırak; saz çalma, hikâye anlatma, atışma yapma gibi geleneğe dair hususları ustasından kavrayıp öğrenir:

Âşık edebiyatında çırak yetiştirme geleneği yüzyıllar boyu yaşatılan geleneklerden biridir. Usta âşık saza ve söze kabiliyeti olan bir genci çırak edinir, yanında gezdirir. Saz ve söz meclislerine sokar, günü gelince mahlasını verir. Yıllar boyu ustasına hizmet eden ve bu arada âşıklığın vecibelerini öğrenen çırak da zamanı gelince ustasının izniyle şiirlerini çalıp söylemeye başlar. (Kaya 2000: 13-14).

Âşık Reyhani'nin hocaları arasında önde gelen isim, ona ileride mahlasını da verecek olan Âşık Hicrani'dir. Bir diğer isim ise Sarıkamışlı Dursun Cevlani'dir. (Özarslan 2001: 121-122). Âşık Reyhani, yaşadığı dönemde Âşıklık geleneğinin önde gelen ustalarıyla tanışma ve onların birikimlerinden faydalanma imkânı bulmuştur. Ayrıca kendisinden önce yaşamış Emrah ve Sümmani gibi önemli âşıkların da sanatsal mirasından etkilenecek kendi sanat anlayışını biçimlendirmiştir (Şimşek 2022:382). Nihani, Cemal Hoca, Huzuri, Dursun Cevlani ve Turan Şahbaz (Mihmani) ise Reyhani'nin etkilendiği diğer ustalarıdır (Düzgün 1997: 13). Reyhani yaşadığı dönemin âşıklık geleneğinde usta hocalarla sanatını geliştirirken birçok isme de ustalık yapmıştır. “Kul Osman, Muhlis Denizer, Firgani, Merami” Âşık Reyhani'nin yetiştirdiği çıraklardır (Aşır 2009: 31). Âşık Reyhani, ustalarından edindiği öğretilerle çıraklarına yol göstermiş ve çıraklarıyla çeşitli faaliyetlere katılarak atışmalar yapmıştır.

2.5. Âşık Karşılaşmaları

Atışma; âşıkların topluluk önünde ve saz eşliğinde gerçekleştirdikleri sözlü ve şiirsel karşılaşmalardır. Karşılaşma, âşıkların rakiplerine üstün gelmek için soru-cevap yöntemini tercih etmeleri ya da ‘dar ayak’ tekniğiyle onları zor durumda bırakmaya çalışmalarıdır (Yardımcı 2002: 217). Âşıkların karşılıklı deyişmelerini içeren atışma; “karşılaşma”, “deyişme”, “tekellüm” ve “müsaare” gibi isimlerle de bilinmektedir. Albayrak atışma için şu ifadeleri kullanmıştır: “Saz şairlerinin karşılıklı deyişle tartışmaları, müsaare. Âşıklar arasında yapılan şiir yarışmalarında birinin okuduğu dörtlüğe veya beyte bir diğeri tarafından aynı vezin ve ayakla cevap vermesi” (2010: 51). Atışmaya başlamadan önce âşık ustasının adını anarak ona methiyelerde bulunur. Doğaçlama olarak gerçekleştirilen atışma, geleneğin en fazla ustalık gerektiren bölümlerindendir. Âşık Yaşar Reyhani'nin Ustası Nihani ile yaptığı atışması şöyledir:

Nihani

Ben seni bilirdim has kumaş gibi,
Sen kendini belli ettin taş gibi,

Şevkin ziya verse Ay Güneş gibi,
Önen gelen bulutlara ne dersin?

Reyhani

Baba öyle yapma kuru davayı,
Koca kuşlar cansız yapar yuvayı,
Bulut gibi siper çekme semayı,
Dağıtacak rüzgârlara ne dersin? (Yardımcı 2006: 302).

2.6. Leb-değmez (Dudak-değmez)

Âşıkların dudaklarını birbirine değdirmeden şiirlerini söyledikleri bazen de dudaklarını değdirmediğini kanıtlamak için şiir söylerken dudakları arasına iğne koyarak ustalıklarını gösterme biçimidir. Bu şiirler; “içinde b, p, f, m, v gibi dudak ünsüzleri (hurûf-ı şefeviye) bulunmayan kelimelerden oluşur. Âşıklar, genellikle meydan okuma ve ustalığını kanıtlamak için bu yola başvururlar (Albayrak 2010: 153). Âşık Yaşar Reyhani ve Kul Nuri Tanrıkulu’nun leb-değmez atışması şöyledir:

Reyhani

Aşktan ayrılanlar aşksız kalırlar
Ne esrara geçer ne sırra geçer
Seher selesına edince eda
Aradan kaç üstün esire geçer.

Tanrıkulu

Dolanır dağlar dolanır düzü
Dikenler insanı ısıra geçer
Âşıklar sözünü söyledik durduk
Söylenen sözlerde nesire geçer

Kul Nuri

İnsanların suçu arttığı anda
Yakalar yesirden yesire geçer
Köylüler çalışır kendi işinde
Tarlada dikenler nasıra geçer. (Yardımcı 2002: 227)

Âşıklar tarafından zor bir söyleme biçimi olan dudak-değmez, aynı zamanda bir meydan okumadır. Reyhani geleneğin bu türünde de başarılı örnekler vererek ustalığını kanıtlamıştır.

2.7. Askı (Muamma)

İki âşığın karşılıklı birbirlerini bilgi, sanat gibi konularda sınıadıkları, anlaşılması ve çözülmesi zor şiirlerdir. Muamma çözmek, usta âşıkların yeteneklerini sergilemek için başvurdukları, söz sanatlarından oluşan bir meydan okuma biçimidir. Albayrak: “*Âşık edebiyatında âşıkların düzenlediği ve bir kimsenin bir varlığın ismini gizleyen şiire “muamma” denir*” sözleriyle geleneğin tanımını yapmıştır (2010: 415).

Âşıklar tarafından oluşturulan muammalar, derin bilgi birikimi ve güçlü bir zekâ gerektirir. Bu nedenle her âşık bu türde eser veremez. Pek çok âşık çeşitli nazım biçimlerinde muamma denemeleri yapmış olsa da başarılı örnekler sınırlı kalmıştır. Özellikle bade içmiş ve irticalen şiir söyleme yetisine sahip

âşıkların, karşılaştıkları diğer âşıklarla atışma yapma kabiliyetleri kadar muamma asma ve çözme becerileri de onların ustalık seviyesini gösteren önemli bir ölçüt olmuştur. Sazı omuzunda şehir şehir dolaşan usta âşıklar, önceden hazırladıkları muammaları uğradıkları kahvehanelerin uygun bir köşesine asar ve muhataplarından yanıt beklerler (Yardımcı 2002: 223). Âşık Yaşar Reyhani'nin Cemal Hoca ile arasında geçen muamma örneği şöyledir:

Cemal Hoca

Bir muamma söyleyeyim ki mevlüd ü femandandır
Menzili maksuda yakın sahibü'l kervandadır
Sen de var ben de var bazıda var bazıda yok
İsmi vardır cismi pünhan arzusu her candadır

Reyhani

Söylediğin muamma şanlı bir sultandadır
Menzili maksuta ermek o fahri zamandadır
Ülfeti ailemde mevcut her olur olmazda var
İsmi mimden zuhur eder cismi de cihandadır (Sarıkaya Karaca 2021: 588-589)

Muamma, âşığın hünerini ve yaratıcılığını sergilediği bir alandır. Cevabın şiirin içerisinde saklı olduğu muammanın hazırlanması ve çözülmesi zekâ gerektirir. Reyhani, bu alanda da kendini kanıtlayarak usta âşıklar arasında yerini almıştır.

2.8. “Dedim-Dedi” Tarzı Söyleyiş

Âşıklık geleneğinde önemli bir yeri olan “dedim-dedi”li şiirler, âşığın kendi söyleyiş biçimini öne çıkararak duygu dünyasını yansıtır. Kaya dedim dedi tarzı şiiri şöyle tanımlamıştır: “*Âşıkların başta aşk konusu olmak üzere hemen her konuda karşılıklı konuşma esasına dayalı söyledikleri şiirlerin adı*” (2010: 211). Karşılıklı konuşma izlenimi veren bu tarz şiirlerde âşık -yani icracı- genellikle sevgiliye seslenir. Sevgili âşığın “dedim” ile başlayan sözlerine naz yaparak ve küçümseyerek cevap verir. Reyhani'nin “dedim-dedi” tarzı şiir örneği şu şekildedir:

Dedim Reyhan düştü zare
Dedi ne bekler avare
Dedim gel gidelim yâre
Kırılmış kanadım dedi (Düzgün 1997: 50)

Reyhani, “dedim- dedi” tarzı şiir örneğinde başarılı ürünler ortaya koyarak sanatındaki tüm ölçütlere hâkim olduğunu göstermiştir.

2.9. Tarih Bildirme

Tarih bildirme, şairler tarafından farklı olaylar için kullanılmıştır. Bunlar arasında; toplumu ilgilendiren önemli bir olayın başlangıcı ya da sonucu için, bir kişinin doğumu, ölümü ya da şairin kendi doğum tarihi gibi birçok olayın tarihlerinin şiir içerisinde ifade edilmesine “tarih bildirme” denir. XV. yüzyıldan itibaren divan edebiyatında Arap harflarına sayısal değerler yükleyerek doğum, ölüm, düğün, zafer, felaket, deprem gibi önemli olayların gerçekleştiği tarihlerin veya bir yapının inşa

edildiği yılın belirlenmesi amacıyla kullanılan ve “ebced hesabı” olarak bilinen yöntemle tarih tespiti yapılmasına “tarih düşürme” denir (Yardımcı 2002: 239). Sayılarla veya ebced hesabıyla yapılan bu şiirler, yaşanan olayın hafızada kalmasını sağlayarak tarihi belge özelliği taşır. Âşık Yaşar Reyhani, türün örneğini şöyle vermiştir:

Bin dokuz yüz otuz iki senesi,
Anadan dünyaya bir hicret gördüm.
Bu hicretin boş değildi anası,
Parladı bir ılık işaret gördüm (Sarıkaya Karaca 2021: 160)

Âşık Yaşar Reyhani, doğumundan başlayarak hayatının bazı aşamalarını anlattığı şiirinde yaşadığı dönemi kayıt altına alarak hem gelecek kuşaklara kendini tanıtmış hem de kültürel bellekte kalıcılığı sağlamıştır. Âşık, doğum tarihinden yola çıkarak yetiştirme koşullarını ve yetiştiği ortamı yansıttığı şiiriyle hayatı ve kültürüyle kurduğu bağı dile getirmiştir.

2.10 Nazire Söyleme

Nazire söyleme geleneği, şiirimize divan edebiyatından girmiş, âşık şiirlerinde de sıklıkla kullanılmıştır. Bir âşığın başka bir âşığın şiirine konu, görüş, ölçü, kafiye özellikleri bakımından aynı veya benzer şiirlerle cevap vermesine “nazire söyleme” denir. Yardımcı nazire söylemeyi şöyle tanımlamıştır: “Aslında divan edebiyatına ait olan nazire: bir şairin şiirini, diğer bir şair tarafından aynı uyak ve ölçüde olmak üzere benzer biçimde yazma demektir” (2002: 243). Âşık Yaşar Reyhani'nin, Âşık Gamgüder'e nazire olarak kaleme aldığı şiiri, halk edebiyatında sıkça rastlanan karşılıklı söyleşi geleneğinin örneğini teşkil etmektedir. Bu bağlamda, nazire yazma benzer ölçü ve uyağın taklidi değil, aynı zamanda yeni bir yorumun, düşünsel bir yaklaşımın ve bireysel bir tecrübenin yansımasıdır. Söz konusu nazire örneği şu şekildedir:

Âşık Reyhani'ye bakar bir ucu
İnsanı aslına sokar bir ucu
Bitmeyen hayale çıkar bir ucu
Gidip kabristana bağlanan yollar (Düzgün 1997: 212).

Âşık Reyhani, sanatsal bir söyleyiş ve etkileşim kurarak hayatın gerçeklerini şiirinde anlatmıştır. “Yol” kavramının bir güzergâhtan ziyade, hayat ve ölüm arasındaki ilgisine dikkat çekmiş ve manevi yolculuğun yanı sıra kaçış, arayış, değişim ve dönüşüm süreçlerini dile getirmiştir. Reyhani, sanatsal bir etkileşim kurarak Âşık Gamgüder'in şiirine nazire yazarak hem ona olan saygısını ifade etmiş hem de geleneksel unsurların korunmasına katkıda bulunmuştur.

Âşık Yaşar Reyhani, âşıklık geleneğinin taşıyıcısı olan sanatçılarda aranan temel ölçütlerin tamamını barındıran önemli temsilcilerden biridir. Özellikle rüya sonrası âşıklık, bade içme gibi geleneksel unsurları yaşantısında da deneyimlemesi, onun geleneğe bağlılığını ortaya koyan önemli göstergelerdendir. Usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişmesi sanatsal gelişiminde geleneksel eğitim sürecinin önemini göstermektedir. Reyhani'nin, saz çalması, irticalen şiir söylemesi, askı-muamma

bildirmedeki başarısı, leb-değmez, “dedim-dedi” tarzı söyleyiş, tarih bildirme ve nazire söyleme ile geleneğin tüm ölçütlerinde başarılı ürünler ortaya koyması onu sanatının en üst noktasına taşımıştır.

3. Âşık Yaşar Reyhani'nin Vatan Temalı Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi

Vatan, bir milletin uğruna can verdiği ve can aldığı, sınırları içinde hâkimiyet kurduğu toprak parçasıdır. Âşık Yaşar Reyhani'yi vatan temalı şiirler yazmaya yönelten temel unsurların başında vatan, bayrak, din, namus ve millet gibi değerlerin Türk milleti için taşıdığı kutsiyet gelmektedir.

Toplumlar millî değerlerine sahip çıkıp birlik ve beraberliklerini korudukları sürece ayakta dururlar. Millî değerler ise geçmişi unutmamakla bu değerleri korumakla ve gelecek nesillere taşımakla devamlılığını sağlar. Millî değerlerin başında insanları bir bayrak altında toplayıp özgürce yaşamalarını sağlayan vatan gelir (Şimşek 2022: 435-436).

Reyhani bu kutsal anlayışı yalın ve samimi bir üslupla şiirlerine yansıtmış, vatana olan bağlılığı ve sadakati şiir diliyle ifade etmiştir. Örneğin; Erzurum'un düşman işgalinden kurtuluşunu konu edindiği “12 Mart” redifli şiirinde, yalnızca memleketine duyduğu derin bağlılığı değil aynı zamanda vatanın kutsallığını ve uğruna fedakârlıkta bulunmanın yüceliğini güçlü bir biçimde vurgulamıştır (Keleş 2022: 307).

Reyhani, bu ne dert bu nasıl elem
Bugünü yazmaya yetmiyor kalem
Şehitlere rahmet sağlara selam
Gel on iki Mart'ım gel dertleşelim (Sarıkaya Karaca 2021: 664).

Reyhani'yi bu temaya yönelten bir diğer önemli etken ülkenin tarihsel süreçte karşılaştığı zorluklar ve özellikle İstiklal Mücadelesi'dir. Bu süreçte gösterilen kahramanlıklar ve fedakârlıklar, Reyhani'nin eserlerine ilham kaynağı olmuştur. Ayrıca bilim ve ilerlemenin vatan savunmasında oynadığı role dikkat çekerek sadece geleneksel değerlere değil, çağdaş unsurlara da vurgu yapmıştır. Toplumsal sorunlara duyarlılığı ve halkın yaşadığı olumsuzluklara karşı sergilediği tutum da Reyhani'nin bu temaya yönelmesinde etkili olmuştur. Vatani uğruna hayatını kaybeden şehit ve gazilere duyduğu minnet, şiirlerinde sıkça işlenmiş; halkın geçmişine sahip çıkmasının önemi vurgulanmıştır. Âşık, geçmişten ders almayı birlik ve beraberlik içinde yaşamayı ve millî değerlerin korunmasını görev olarak görmüş, şiirleriyle bu değerleri canlı tutmayı amaçlamıştır. “Vatan da Bizim” şiirini Âşık, bu bilinç ve kararlılıkla adeta düşmana gözdağı verircesine yazmıştır:

Beğenmezler onlar bizim nemizi
Açsınlar yoklasınlar künyemizi
Küçük görmesinler Türkiye'mizi
Yetmiş ülkemiz var her yanda bizim (Sarıkaya Karaca 2021: 429).

Âşık, “Vatan da Bizim” adlı şiirinde İstiklal Harbi'ne gönderme yaparak milletin vatan savunmasında bir bütün olarak hareket ettiğini vurgulamaktadır. Şiirde, halkın gözünü kırpmadan vatan toprağını koruduğu, sergilediği cesaret ve korkusuzluğun dikkat çekici olduğu ifade edilmektedir. Bu denli bir

kararlılığın ve cesaretin başka bir millette bulunamayacağını belirten âşık, hiç kimsenin Türk'ün gücünü ve iradesini küçümsememesi gerektiği yönünde uyarıda bulunmaktadır. Türk halklarının kardeşliğine ve tek yürek oluşuna dikkat çeken Reyhani, bu birlikteliğin tüm dünyaya yayıldığını ve Türk milletinin ortak bir bilinçle hareket ettiğini söylemektedir:

Ceddinin savaşı benzer düğüne
Bugünü yaparken bir göz at düne
Geçmişini örnek eyle bugüne
Ününle her zaman her yerde övün (Sarıkaya Karaca 2021: 284).

Reyhani, kurtuluş mücadelesini bir düğünle özdeşleştirerek milletimizin vatan savunmasını büyük bir coşku ve kararlılıkla gerçekleştirdiğini vurgulamaktadır. Türk halkının geçmişindeki zaferlerle dolu tarihi mirası, onu yüceltmeye ve yüceltilecek değerleri kuşaktan kuşağa taşımaya yetmiştir. Bu bağlamda vatan sevgisi halk için öncelikli bir amaç olmuştur:

Maziden, gaziden ibret dersi al
Yurt derken rehberim Mustafa Kemal
Koru toprağını gerisi masal
Altında kefensiz yatan var oğlum (Sarıkaya Karaca 2021: 282)

Türk gençliğine öğüt niteliğinde oluşturduğu şiirinde Reyhani, zaferlerle dolu mazinin örnek alınması gerektiğini vurgulamış ve Mustafa Kemal Atatürk'ün rehberliğinde yürünmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Ayrıca vatanın her karış toprağı düşman elindeyken azim, kararlılık ve umutla vatanın yeniden nasıl ayağa kaldırıldığının her Türk genci tarafından bilinmesi ve öğretilmesi nasihatinde bulunmuştur:

Ey Türkoğlu çalış öğün yorulma
Bu yurdun her yanı senindir senin
Uyanık ol düşmanına darılma
Tarihin destanı senindir senin.

İptida Bilge'nin yazdığı yazı
Türklüğün en şanlı sanat cihazı
Son asrın hâkimi o şanlı gazi
Damardaki kanı senindir senin (Düzgün 1997: 202)

“Senindir Senin” redifli şiirliye Reyhani, Türk insanına nasihatlerde bulunmuştur. Âşık, Türk tarihinin ilk yazılı belgeleri arasında yer alan Orhun Kitabeleri'nden hareketle Türklerin devletleşme sürecindeki mücadeleleri, yönetim anlayışları ve kültürel birikimlerini hatırlatır. Bu köklü mirası Mustafa Kemal'in: “*Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur*” sözüyle ilişkilendirerek Türk milletinin sıradan bir ulus olmadığını vurgular.

Hey yürük hey Türkmen hey Anadolu
Kırarım yurduma saldıran kolu
Bir tarih kaybettik zaferle dolu
O kitabı bulmadıkça gülemem (Sarıkaya Karaca 2021: 508).

“Gülemem” redifli şiirinde Türk halkına seslenen Âşık, ayırım yapmanın bozguncuların işi olduğunu söylemiş ve halkın dostça yaşaması gerektiğini vurgulamıştır. Âşık, düşmana gözdağı vererek Türk ulusunu yok etmeye kimsenin gücünün yetmeyeceğini söylemiştir:

Bizi kurtaracak tek yolumuz var
Millî beraberlik, millî bütünlük
Nerdesin sevdiğim gel beni kurtar
Millî beraberlik millî bütünlük.

Milletler, Millet olsun ordu da ordu
Böylece koruruz Vatanı yurdu
“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh”u buyurdu
Millî beraberlik, millî bütünlük.

Yaram sızlıyor bana derman ver
İdam gerekirse bana ferman ver
Öyle susadım ki bir yudum su ver
Millî beraberlik, millî bütünlük.

Irklar devlet değil, yalnız ırktır
Yekünü millettir, ünvanı Türk'tür
Bir Türk bir dünyadır, şüphesi yoktur
Millî beraberlik, millî bütünlük.

İçimde dışımda hep hasret dolu
Beraber tutalım Türklüğe yolu
Senden bunu bekler hep Anadolu
Millî beraberlik, millî bütünlük (Sarıkaya Karaca 2021: 503)

Âşık Reyhani, millî bütünlükle, birlik ve beraberlik içerisinde olan bir toplumu kimsenin yıkamayacağını dile getirmiştir. Bir milletin görev ve sorumluluklarını eksiksiz yerine getirmesi durumunda hiçbir dış gücün o milleti yurdundan edemeyeceğini, toplumun lider kadrosunun ne denli güçlü olursa olsun halkın görev bilinci ve kararlılığı olmadan başarının sürdürülebilir olamayacağını vurgulamıştır. Bu bağlamda Ulu Önder Atatürk'ün “*Yurtta Sulh, Cihanda Sulh*” ilkesiyle paralel bir tutum sergileyerek barış ve birlik idealini desteklemiştir:

Bayrak bir can bahasıdır
O fazilet sahasıdır
Bu vatan iddiasıdır
Dönekler bize gelmesin (Reyhani 1988: 17)

Âşık Reyhani, bayrağı insan canından sonra gelen en kıymetli değer olarak görmüş ve erdemli olmanın en yüce noktası olarak tanımlamıştır. Vatanın gerçek anlamını ve tanımını da bu olguya dayandırmıştır. Bu düşünceye sahip olmayanları reddetmiş ve sahte vatanseverliğe karşı çıkmıştır.

Vatan; üzerinde yaşayan tüm insanları bir arada sağlıklı ve güvende tutan en değerli varlıktır. Âşık Yaşar Reyhani de vatan temalı şiirlerini bu farkındalıkla oluşturmuştur. Ayrıca vatanın bölünmez bir bütün olduğunu, mazide vatan topraklarının düşman işgaline nasıl açık hâle geldiğinin hatırlatmasını yaparak tarihi nasihat ve övgülerle şiirlerini kaleme almıştır.

SONUÇ

Geçmişten günümüze âşıklar, toplumsal bilinç ve ortak değerlerin oluşmasında önemli bir görev üstlenmişlerdir. Halkı bilinçlendirme, toplumsal sorunlara karşı farkındalık yaratma ve değerleri aktarma açısından çeşitli nasihatlerle topluma yön vermişlerdir. Âşık Yaşar Reyhani de geleneğin güçlü temsilcilerinden biri olarak şiirleri aracılığıyla halkın değer kazanımında önemli bir rol üstlenmiş; eserleriyle toplumun sesi olmuştur. Reyhani; Türk insanının bilinçli, vatanına bağlı, milli ve kültürel değerlerini benimseyen bireyler olarak yetişmesi adına şiirlerinde önemli mesajlar vermiştir. Bu bağlamda Reyhani' nin "vatan" temalı şiirleri, değerler eğitimi açısından incelenmeye değerdir. Âşıkların şiirlerinin eğitim sürecine dâhil edilmesi, kültürel mirasın aktarımı kadar halkın millî ve manevi değerlerle donatılması açısından da önem arz etmektedir. Bu bilinçle hareket eden toplumlar, değerlerini koruyarak gelecek nesillere aktarabilir. Bu aktarımda ise toplumlar, üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmelidir. Sonuç olarak âşık şiirleri, değerler eğitimi açısından önemli bir kaynak olarak değerlendirilmelidir. Bu şiirlerin eğitim sistemi içerisinde etkin biçimde yer alması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Her yaştan bireyin bu şiirleri dikkatle okuyarak içselleştirmesi; vatan sevgisi, bayrak bilinci, millî birlik ve beraberlik gibi değerleri kazanmasında etkili olacaktır. Bu şiirlerin derslerde okutulması, okul tiyatrolarında etkinliklerle desteklenmesi ve öğrenciler arasında temsil edilmesine olanak tanınması, değerler eğitimi açısından fayda sağlayacaktır. Âşık Yaşar Reyhani ve diğer âşıkların eserlerinin geniş bir perspektifte ele alınarak değer kazandırma süreçlerine nasıl katkı sağlayacağı, araştırmalar için destekleyici nitelikte olacaktır.

KAYNAKÇA

- Albayrak, N. (2010). *Ansiklopedik halk edebiyatı sözlüğü*. Kapı Yayınları.
- Alptekin, A.B & Sakaoğlu, S. (2014). *Türk saz şiiri antolojisi*. Akçağ Yayınları.
- Aşır, A. (2009). *Âşık Yaşar Reyhani hayatı ve sosyal konulu şiirlerinin incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Artun, E. (2001). *Âşıklık geleneği ve âşık edebiyatı*. Akçağ Yayınları.
- Artun, E. (2008). *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*. Kitabevi Yayınları.
- Avşar, M. (2024). Toplumsal değişim ve yozlaşmanın 1970 sonrası âşıklık geleneğine yansımaları ve bu kapsamda yazılan gençlik öğütlemeleri. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 14, ss. 243-267.
- Cevizci, A. (2021). *Felsefe sözlüğü*. Say yayınları.
- Düzgün, D. (1997). *Âşık Reyhani, hayatı, sanatı ve şiirlerinden seçmeler*. Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- Düzgün, D. (2015). *Erzurum'un yüzleri "Reyhani"*. Atatürk Üniversitesi.
- Ediş, R. (2019). *Erzurumlu Âşık Reyhani'nin hayatı ve eserlerinin incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Ekşi, H. & Katılmış, A. (2020). *Karakter ve değerler eğitimi*. Nobel Yayınları.
- Feyzi, A. (2021, 10-11 Aralık). Türk müziği dünyasında Âşık Yaşar Reyhani. O.N. Karadayı & R. Keleş (ed.). *Uluslararası Âşık Yaşar Reyhani Sempozyumu*, Bursa, Bildiriler kitabı içinde (s. 485-506). Yıldırım Belediyesi Kültür Yayınları.
- Feyzioğlu, N. & Gerçek, İ. H. (2021, 10-11 Aralık). Musiki estetiği bağlamında Âşık Reyhani'nin Erzurumlu Gelin Türküsü üzerine bir inceleme. O.N. Karadayı & R. Keleş (ed.). *Uluslararası Âşık Yaşar Reyhani Sempozyumu*, Bursa, Bildiriler kitabı içinde (s. 467-484). Yıldırım Belediyesi Kültür Yayınları.
- Günay, U. (1992). *Türkiye'de âşık tarzı şiir geleneği ve rüya motifi*. Akçağ Yayınları.
- Halıcı, F. (1992). *Âşıklık geleneği ve günümüz halk şairleri güldeste*. Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Karadayı, O.N. (2021, 10-11 Aralık). Âşık Reyhani'nin şiirlerinde tasavvufi motif ve temalar. O.N. Karadayı & R. Keleş (ed.). *Uluslararası Âşık Yaşar Reyhani Sempozyumu*, Bursa, Bildiriler kitabı içinde (s. 389-412). Yıldırım Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kaya, D. (2000). *Âşık edebiyatı araştırmaları*. Kitabevi.
- Kaya, D. (2010). *Türk edebiyatı terimler sözlüğü*. Akçağ Yayınları.

- Keleş, R. (2021, 10-11 Aralık). Erzurum'a küskün bir şairin şiirlerinde Erzurum sevdası. O.N. Karadayı & R. Keleş (ed.). *Uluslararası Âşık Yaşar Reyhani Sempozyumu*, Bursa, Bildiriler kitabı içinde (s. 295-310). Yıldırım Belediyesi Kültür Yayınları.
- Köprülü, F. (2004). *Saz şairleri*, Akçağ Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (O. Akınhay & D. Kömürcü, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınevi.
- Masattaş, A. (2023). Yaşar Reyhani ve âşık tarzı eserleri: bazı tespitler. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, ss. 550- 563.
- Özarslan, M. (2001). *Erzurum âşıklık geleneği*. Akçağ yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2014). *Âşık edebiyatı araştırmaları*. Kömen Yayınları.
- Sarıkaya Karaca, Y. (2021). *Âşık Yaşar Reyhani hayatı, şiirleri*. Kültür Sanat Basımevi.
- Şimşek, E. (2021, 10-11 Aralık). Değerler eğitimi açısından Âşık Reyhani'nin şiirleri. O.N. Karadayı & R. Keleş (ed.). *Uluslararası Âşık Yaşar Reyhani Sempozyumu*, Bursa, Bildiriler kitabı içinde (s. 435-439). Yıldırım Belediyesi Kültür Yayınları.
- Şimşek, S. (2021, 10-11 Aralık). Erzurumlu Âşık Reyhani'nin şiirlerinde tasavvuf ve sûfiler. O.N. Karadayı & R. Keleş (ed.). *Uluslararası Âşık Yaşar Reyhani Sempozyumu*, Bursa, Bildiriler kitabı içinde (s. 329-387). Yıldırım Belediyesi Kültür Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (1998). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Reyhani, Y. (1988). *Kervan*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi.
- Yaman, E. (2016). *Değerler eğitimi eğitimde yeni ufuklar*. Akçağ Yayınları.
- Yardımcı, İ. (2006). *Âşık Yaşar Reyhani elli yıllık miras/bir kırık saz*. Dizgi Ofset.
- Yardımcı, M. (2002). *Başlangıcından günümüze halk şiiri âşık şiiri tekke şiiri*. Ürün Yayınları.